

УДК 7.072.4:7.046.3(477.83-25)"16/19":069.4
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2025.06.1379>

ІКОНИ З ЦЕРКВИ АРХАНГЕЛА МИХАІЛА В ПЕРЕГРИМЦІ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ І ПИТАННЯ АТРИБУЦІЇ

Ольга ГОРДА-ЦИБКО

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-4422-0966>

кандидатка історичних наук, завідувачка,
Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького,
відділ давнього мистецтва,
проспект Свободи, 20, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: olha.horda@nml.com.ua

Метою дослідження є аналіз комплексу іконописних творів із колекції Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького (далі — НМЛ), що походять із церкви Архангела Михаїла в Перегримці, в контексті історії храму, реконструкції його мистецького оформлення, систематизації та уточнення атрибуції розпорошених пам'яток. Особливу увагу зосереджено на неопублікованих творах, які належать до загального великого комплексу, частково вже впроваджені в науковий обіг, а також на аналізі історичних обставин, що спричинили роззосередження пам'яток. Хронологічні межі дослідження охоплюють період від кінця XVI ст. до другої половини XIX ст.

Головним завданням дослідження стало вивчення чисельної групи пам'яток, які походять із однієї церкви, проте різняться за часом створення та за мистецькими осередками. У процесі дослідження виникла необхідність оновити атрибуцію цих об'єктів, адже через різноманітні історичні обставини було втрачено ключові ідентифікаційні дані. Постає потреба уточнити атрибуцію, зокрема встановити датування, авторство, походження та сучасні місця збереження зазначених творів.

Методологія дослідження ґрунтується на історично-генетичному методі та на методі історичної реконструкції; також застосовано методи аналізу, систематизації та атрибуції творів сакрального мистецтва.

Ключові слова: ікона, стилістика ікон, предмети церковного вжитку, Археологічно-бібліографічна виставка 1888—1889 рр., маляр Іван Гировський, отці Іван, Тит і Мар'ян Мишковські, с. Перегримка.

Olga GORDA-CYBKO

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-4422-0966>

Candidate of Historical Sciences, Head,
Andrey Sheptytsky National Museum in Lviv,
Department of Ancient Art,
20 Svobody Ave., 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: olha.horda@nml.com.ua

ICONS FROM ST. MICHAEL CHURCH IN PEREHRYMKA: HISTORICAL CONTEXT AND QUESTIONS OF ATTRIBUTION

The tasks of attribution, identification, and cataloguing of objects in museum collections have always been, and remain, complex, significant, and highly relevant in contemporary museology. Considering the historical context that influenced the formation and acquisition of collections, a number of unresolved questions and issues requiring clarification have emerged.

In this context, the role of the Stauropegion Institute in general, and the Archaeological and Bibliographic Exhibition it organized in particular, is examined in relation to the discovery, preservation, and study of sacred art monuments in Western Ukrainian territories.

The purpose of the study is to perform an analysis of the group of icons from the collection of the National Museum in Lviv that originate from the Church of the Archangel Michael in Perehrymka, in the context of the church's history, the reconstruction of its artistic interior, as well as the systematization and clarification of the attribution of dispersed works.

Special attention is devoted to unpublished pieces that belong to a larger complex, part of which has already been introduced into scholarly circulation, and to the historical circumstances that led to the dispersal of these monuments.

The chronological framework of the research covers the period from the second half of the 16th century to the second half of the 19th century.

The methodology is based on the historical — genetic method, historical reconstruction, and also includes methods of analysis, systematization, and attribution of sacred art objects.

The primary objective of the study was to examine a substantial group of artifacts originating from a single church, yet differing in their time of creation and artistic provenance. In the course of the research, the need for a revised attribution of these objects arose, as key identifying information had been lost due to various historical circumstances. This necessitated clarification of their attribution, including the dating, authorship, origin, and current location of the respective works.

Keywords: icon, iconographic style, liturgical objects, Archaeological and Bibliographic Exhibition of 1888—1889, painter Ivan Hyrovskyi, Fathers Ivan, Tyt and Marjan Myshkovskyi, village of Perehrymka.

Вступ. Комплексне дослідження пам'яток церковного мистецтва, зокрема ікон, які походять із одного храму, є *актуальним завданням* у галузі вивчення українського сакрального мистецтва. Через розмаїті історичні обставини сьогодні ці пам'ятки нерідко розпорошені по різних місцях збереження, що ускладнює відтворення цілісної картини історії конкретного храму і регіону. Систематизація та комплексний аналіз таких артефактів сприяють реконструкції історичних прогалів, ідентифікації малярських осередків і встановленню авторства пам'яток. Окрім того, впровадження цих творів до наукового обігу створює підґрунтя для подальших досліджень. Розгляд джерельного матеріалу в мистецтвознавчому, культурному й історичному контекстах дав змогу всебічно виявити взаємодію різних історичних чинників і їхній вплив на формування художніх та церковних традицій. З цього постала головна *мета дослідження* — на основі збережених пам'яток відтворити історичні обставини та, беручи до уваги еволюційні зміни українського церковного мистецтва, систематизувати спадщину конкретного храму й уточнити атрибуції, встановити нові факти в історії побутування місцевих малярських осередків.

Основним комплексом матеріалів для розкриття теми стали архівні документи (листи, спогади, описи церковного майна), публікації у пресі, шематизми, каталоги й інвентарні описи музеїв, а також мистецтвознавчі та історичні праці науковців. Частину пам'яток уже опубліковано й описано у працях сучасних дослідників. Ці твори були об'єктами експозицій. Але важливим завданням стало уточнити атрибуцію вже впроваджених у науковий обіг пам'яток та ідентифікувати ще не відомі твори.

Методологія нашого дослідження ґрунтується на історично-генетичному методі та на методі історичної реконструкції; також застосовано методи аналізу, систематизації та атрибуції творів сакрального мистецтва.

Основна частина. Перегримка (пол. *Pielgrzymka*; нині — в Ясельському повіті Підкарпатського воєводства, Польща) — мальовниче село, розташоване на етнографічних теренах Лемківщини. Перші документальні згадки про село датовані початком XV ст.; зокрема, про село згадано в земських актах 1441 року [1]. Від кінця XVI ст. (ймовірно, з 1581 р.) до 1779 року Перегримка була у власності

Мнішеків — шляхетського роду Речі Посполитої. У подальші періоди село не раз змінювало власників.

Першу документально зафіксовану згадку про місцеву церкву вміщено в податковому реєстрі 1581 року. Водночас є непідтверджені джерела, які вказують на діяльність церкви у Перегримці вже на початку XV ст. [2] Нинішню церкву Архангела Михаїла збудували в 1870—1872 роках, за отця Івана Мишковського¹. Доля попереднього храму залишається невідомою.

Є гіпотеза, що початково церква мала подвійну посвяту: на честь архистратига Михаїла та святого Миколая. На це може вказувати збережений парний образ цих святих, який належав до намісного ряду найдавнішого іконостаса (кінця XVI ст.) цього храму. Крім того, до нашого часу збереглися щонайменше три ікони обох цих святих, створені впродовж XVI—XVII ст. і призначені для розміщення на тетраподі.

На час трагічних подій акції «Вісла» 1947 року парафія Перегримки належала до Дуклянського деканату Перемишльської єпархії УГКЦ. Парафія з церквою Архангела Михаїла була центральною і охоплювала п'ять прилеглих сіл. Після депортації місцевого населення церкву замкнули, що призвело до її часткового руйнування. У 1960 році храм передали православній громаді, нинішня юрисдикція якої — це Польська автокефальна православна церква.

Від часу побудови і до сьогодні в церкві позмінно було споруджено три іконостаси: кінця XVI ст., 1660 і 1887 років. З першого іконостаса (кін. XVI ст.) в церкві збереглися тільки Царські врата, які зараз експонують у святилищі (іл. 1). Другий іконостас ви-

¹ Отець Іван Мишковський (пол. Jan Myszkowski; 20.07.1819 р., с. Радоцина (пол. Radocyna; нині — в Горлицькому повіті Малопольського воєводства, Польща) — 7.09.1877 р., с. Перегримка) був парохом церкви Архангела Михаїла від 1854 до 1877 року. Син о. Івана Мишковського й Іванни Мишковської, з дому Дуркот — Тит Мишковський (14.10.1861 р., с. Перегримка — 4.02.1939 р., м. Львів) — відомий церковний діяч УГКЦ, письменник, богослов, біблієїст, літургіст. Від 1889 року проживав зі своєю родиною у Львові. Викладач богословського факультету Львівського університету (від 1889 р.), довголітній декан і віцедиректор (від 1935 р.) Львівської греко-католицької богословської академії. Більше про рід Мишковських із Перегримки та про церкву Архангела Михаїла див.: [3].

конав для церкви маляр Іван Гировський у 1660 році. Ікони цього іконостаса нині розпорошено по різних музейних збірках і лише деякі з них представлено в самому храмі. У 1870-х роках церкву перебудували (або ж ґрунтовно реставрували) й відтак 1887 року встановили новий іконостас, витриманий у традиціях академічного малярства. Він і донині є головною святинєю та окрасою храму. Авторами іконостаса були різьбяр Роман Рихліцький із Нового Змигорода (пол. *Nowy Żmigród*; нині — в Ясельському повіті Підкарпатського воєводства, Польща) і малярі Павло й Іван Богданські з Добромиля (?), які також виконали настінні розписи церкви, що засвідчують вкладні написи, вміщені в декоративних розетах стінопису [4, s. 293—296].

Перебудова церкви та встановлення нового іконостаса збіглися у часі з підготовкою Ставропігійського інституту до Археологічно-бібліографічної виставки, присвяченої 300-літньому ювілею заснування Успенського братства у Львові. І саме творам із peregrimської церкви згодом судилося зайняти чільне місце в експозиції пам'яток сакрального мистецтва західноукраїнських земель. У відповідь на «Відозву» [5], надіслану від імені Інституту (її схвалив і підписав митрополит УГКЦ Сильвестр Сембратович), парох церкви о. Іван Мишковський зголосився надати для виставки значну частину давніх пам'яток, які на той час уже вийшли з літургійного вжитку. Натомість після закриття виставки більшість експонатів, за винятком кількох творів, залишились у новоствореному Музеї Ставропігійського інституту (далі — МСІ).

Отож, на Археологічно-бібліографічній виставці Ставропігійського інституту було представлено 37 пам'яток (ікон і предметів церковного вжитку) з церкви Архангела Михаїла в Peregrimci. 21 ікону ідентифіковано у збірці НМЛ у складі колекції МСІ, що потрапила сюди внаслідок реорганізації львівських музеїв 1939—1940 років. Сьогодні чисельну сакральну мистецьку спадщину церкви Архангела Михаїла в Peregrimci розсосереджено між кількома музейними збірками України та Польщі: НМЛ, Музеєм-замком у Ланцуті (далі — МЗЛ), Історичним музеєм у Сяноку (далі — ІМС). Кількісно найбільша група іконопису зберігається в НМЛ. Найкраще опрацьованою, а відтак упровадженою в науковий обіг є колекція МЗЛ [6, s. 34—35, ill. 30; 7, s. 24—26, ill. 18—21, 33—35; 8,

Іл. 1. Царські врата. З церкви Архангела Михаїла в Peregrimci. Кінець XVI ст. Зберігаються у церкві. Фото авторки

ill. 82, 113, 142]. Утім, як зазначав автор згаданих публікацій і керівник відділу сакрального мистецтва МЗЛ Ярослав Ґемза, ця колекція потребувала розширеного опрацювання й ідентифікації з пам'ятками інших музейних збірок.

І хоча більшість сакральних пам'яток XVI—XVII ст. з peregrimської церкви вже передано до музейних збірок, усе-таки частина творів нині ще залишається у храмі. Зокрема, Царські врата кінця XVI ст. і група ікон маляра Івана Гировського, автора іконостаса 1660 року.

Село Peregrimka та його церква відігравали доволі важливу роль у перебігу історичних подій. Сучасна парафіяльна громада разом із настоятелем відтворили ті події у вигляді невеликої експозиції з історії храму, розміщеної у притворі (бабинці) церкви. Серед представлених тут матеріалів: архівних документів, фотографій, артефактів — особливе місце займають церковні книги з друкарні Ставропігійського інституту. Ці видання передали церкві як дарунок в обмін на пам'ятки, надіслані на Археологічно-бібліографічну виставку, а згодом подаровані до МСІ.

Іл. 2. Ікона «Святий Миколай». З церкви Архангела Михаїла в Перегримці. Кінець XVI ст. НМЛ. Фото авторки

Іл. 3. Ікона «Похвала Богородиці». З церкви Архангела Михаїла в Перегримці. Кінець XVI ст. НМЛ. Фото авторки

Археологічно-бібліографічна виставка Ставропігійського інституту у Львові стала першою в історії українського музейництва та найбільшою за кількістю експонатів (близько 1400 одиниць) експозицією українського сакрального мистецтва на західно-українських землях. Вона започаткувала створення

1889 року музею при Ставропігійському інституті й залишалася найповнішою експозицією пам'яток церковного мистецтва аж до 1905 року, коли митрополит Андрей Шептицький заснував Церковний музей у Львові.

Серед мистецьких творів на виставці найважливішою та водночас кількісно найбільшою була колекція ікон, уперше представлена в такому повному і репрезентативному вигляді. Колекція налічувала понад 230 пам'яток XV—XVIII ст., репрезентуючи різні іконописні школи, передусім українські. Показовим комплексом пам'яток, які були зразком провінційного виконання, стали **ікони кінця XVI ст.** з церкви Архангела Михаїла в Перегримці. На виставку передали шість ікон того часу: п'ять — із першого іконостаса й ікону св. Миколая для покладення на тетраподі (іл. 2—7)².

Ці твори, за винятком ікони св. Миколая, створив знаковий маляр, котрий працював в одному з місцевих осередків. У другій половині XVI ст. зросло число провінційних осередків, із яких збереглася чимала кількість творів, позначених скромним фаховим рівнем і невисокою майстерністю професійного виконання. Збережені документальні відомості про відповідні центри вказують на належність таких ікон до малярської спадщини місцевих майстрів [9, с. 660]. Не оминули увагою таких пам'яток дослідники, котрі стали очевидцями виставки 1888 року й уперше дістали можливість побачити їх у такій кількості. Ікони, які «носили народний характер», не викликали захоплення як такі, що не мали високої мистецької вартості [10, с. 630]. Пам'ятки перегримської церкви, іконографія яких вирізняється характерними стильовими ознаками, походять із майстерні провінційного митця, з чийого доробку збереглася низка ікон із регіональних церков³.

² «Апостоли Павло та Петро» (НМЛ: Кв-33630, І-981), «Євангелисти Матвій і Лука» (НМЛ: Кв-33631, І-982), «Похвала Богородиці» (НМЛ: Кв-33650, І-1002), «Спас у славі» (НМЛ: Кв-33649, І-1001), «Спас Нерукотворний» (НМЛ: Кв-33698, І-1050), «Святий Миколай» (НМЛ: Кв-33727, І-1087).

³ З доробку майстра іконостаса з церкви у Перегримці відомі «Розп'яття Ісуса Христа» в Музеї народної архітектури в Сяноку та кілька ікон ряду моління іконостаса перегримського храму, які репродуковано на початку 2000-х років [7, с. 21, kat. 7—9; 8, с. 123, ill. 82]. Його

Іл. 4. Ікона «Спас у Славі». З церкви Архангела Михаїла в Перегримці. Кінець XVI ст. НМЛ. Фото Сергія Молящого

Іл. 5. Ікона «Спас Нерукотворний». З церкви Архангела Михаїла в Перегримці. Кінець XVI ст. НМЛ. Фото Сергія Молящого

Варто підкреслити, що, оприлюднивши маловідомий на той час комплекс творів релігійного спрямування, Археологічно-бібліографічна виставка спровокувала гострі дискусії навколо історичних процесів розвитку українського мистецтва. До обговорення

ж — «Богородиця Одигітрія» з церкви у Крульовій Руській (пол. Królów Ruska; нині — Крульова Ґурна в Новосондецькому повіті Малопольського воєводства, Польща) (MNS/1106/S; Округовий музей у Новому Сончі (Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu). Групу ікон пензля того самого маляра, які взято з розмонтованого іконостаса, збережено в церкві Євангелиста Луки в селі Кривому (словац. Krivé; нині — в окрузі Бардіїв Пряшівського краю, Словаччина). Їх репродуковано 2006 року [11, s. 93, 145, ill. 37]. Натомість у НМЛ зосереджено найбільшу частину комплексу.

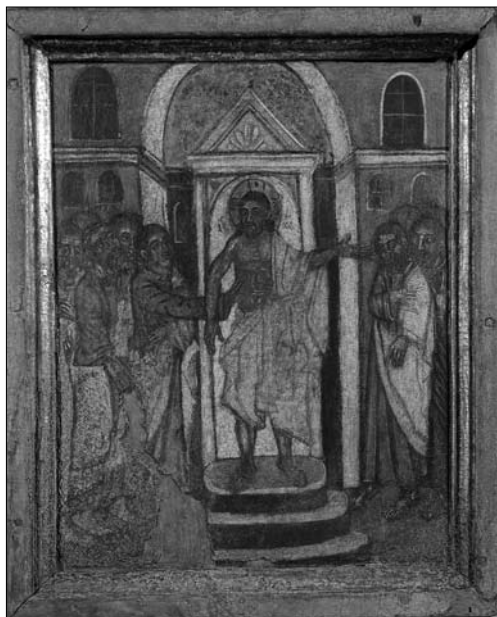

Іл. 6. Ікона «Апостоли Павло і Петро». З церкви Архангела Михаїла в Перегримці. Кінець XVI ст. НМЛ. Фото Сергія Молящого

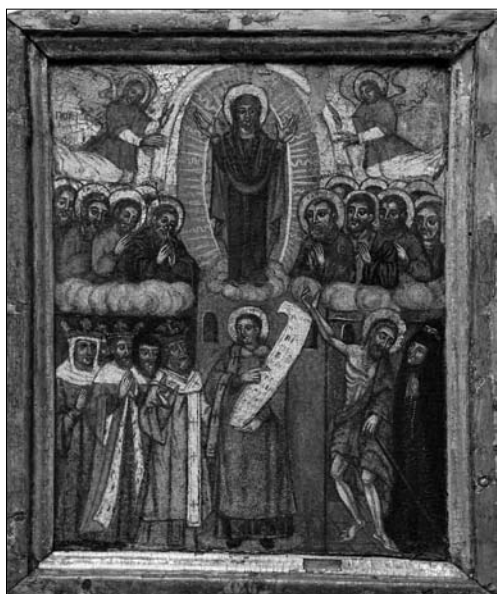

Іл. 7. Ікона «Євангелисти Матвій і Лука». З церкви Архангела Михаїла в Перегримці. Кінець XVI ст. НМЛ. Фото Сергія Молящого

долучилися нові дослідники з польського й українського кіл, і їхні думки часто не були однотайні, ба навіть протилежні. Найбільше дискусій і суперечок викликали тези про самотність українського мистецтва та його окремих осередків, а також дослідження джерел історії його розвитку. Прикладом є розлога рецензія відомого польського мистецтвознавця Мар'яна Соколовського. Для нього ці ікони

Іл. 8. Маляр Іван Гировський (?) Ікона «Увірування Томи». З церкви Архангела Михаїла в Перегримці. 1660 р. (?) НМЛ. Фото Сергія Молящого

Іл. 9. Маляр Іван Гировський (?) Ікона «Покров Пресвятої Богородиці». З церкви Архангела Михаїла в Перегримці. 1660 р. (?) НМЛ. Фото Сергія Молящого

стали найпоказовішими зразками провінційного малярства. Описуючи їх, автор не пошкодував красномовних порівнянь і суб'єктивно передав враження від побаченого, стверджуючи, що, «з одного боку, в них промовляють наївність і шляхетність, а з іншого — наївна брутальність» [10, с. 631].

Головним джерелом для ідентифікації пам'яток із колекції МСІ став каталог 1908 року, який упоряд-

кував Іларіон Свендіцький [12]. Утім, упорядник (на відміну від автора каталогу виставки 1888 року) не вказав, а в окремих випадках навіть змінив інформацію про походження творів. Саме на основі інвентарного опису 1908 року було здійснено інвентаризацію збірки Ставропігії в НМЛ у 1947 році. Відтак ікони кінця XVI ст. «Похвала Богородиці», «Спас Нерукотворний» і «Спас у славі» дотепер уважали пам'ятками невідомого походження. Проте на підставі нових досліджень і зіставлень із першоджерелами їх ідентифіковано як ікони з церкви у Перегримці. Зокрема, пов'язати їх зі згаданою церквою дозволяють описи в каталогах Ставропігійського інституту і порівняння з іншими іконами іконостаса кінця XVI ст. Ці твори, без сумніву, належать до мистецької спадщини церкви у Перегримці. На це вказують також унікальність стилістики, притаманної іконам ансамблю, зіставлення розмірів і описів збереження⁴.

Отже, зі шести ікон іконостаса кінця XVI ст. в новоствореному Музеї Ставропігійського інституту залишилися п'ять. Центральний образ ряду моління повернули до церкви (нині він зберігається у збірці МЗЛ). Цей іконостас уже не довго був окрасою храму, бо **1660 року там установили новий ансамбль**, який виконав маляр Іван Гировський (IWANNH МАЛАР ГИРОВСКИЙ⁵). З цього давнього іконостаса на виставці можна було побачити десять ікон празникового ряду (іл. 8, 9)⁶ й ікону архангела Михаїла з діяннями (іл. 10).

⁴ Зокрема, в каталозі виставки написано: «Matka Boska z dzieciątkiem Jezus do pył postaci na tle głębokorzeźbionym, ornament szeroko narysowany, po bokach i u dołu kilkanaście obrazków, przedstawiających proroków i świętych. Aureola wypukła oryginalnie ornamentowana w kratki, obok aureoli u góry w kółkach dwaj aniołowie. Postać Matki Boskiej i Chrystusa przemalowane, obrazków bocznych nietknięto. Styl archaiczny. Wiek XVI. Lub XV. Własność cerkwi w Perehymce» [13, s. 90] та «Obraz Weronikowy. Wiek XVIII. Wielkość 77 x 36 cm. Własność cerkwi w Perehymce» [13, s. 86].

⁵ Підпис майстра вміщено на конструкції іконостаса. На ній вказано дату створення (3 вересня 1660 року) й ім'я виконавця («Івана маляра Гировського»). Імовірно, маляр походив зі села Гирової (пол. *Chyrowa*; нині — у Кросненському повіті Підкарпатського воєводства, Польща).

⁶ Одинадцять не експонували, бо її малярство було дуже пошкоджено. Ще одна ікона з ряду залишилась у церкві. Її виявили під час установлення нового іконостаса

Ікони празникового ряду⁷, які поповнили збірку НМЛ, достовірно походять із іконостасного ансамблю 1660 року церкви Архангела Михаїла в Peregrimci. У наукових публікаціях, присвячених історії храму та його сакральній спадщині, висловлено припущення щодо можливої відсутності чи втрати празникового ряду, жодних документальних згадок про який (окрім короткої нотатки в каталозі Археологічно-бібліографічної виставки 1888 року) не було виявлено [13, s. 124].

Перелічені ікони не були об'єктом спеціальних досліджень і виставок. Ікону з цього ряду «Покров Пресвятої Богородиці» (НМЛ: Кв-33722/9, I-1082) вперше представили на виставці «Покров Пресвятої Богородиці: твори XV—XIX ст. зі збірки Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького» 2013 року. Проведені консерваційні роботи ще двох ікон із цього ансамблю дали підстави висунути припущення про їхню приналежність пензлю Івана Гировського — автора цілого іконостаса 1660 року церкви у Peregrimci; однак це припущення потребує подальшого дослідження.

Інші ікони з іконостаса зберігаються в МЗЛ (MZJ-SZR-906—957) і в церкві у Peregrimci.

Ікона «Архангел Михаїл з діяннями» була в намісному ряді іконостаса храмовою. Подібно до описаних вище ікон кінця XVI ст., її тривалий час уважали твором невідомого походження. Лише нещодавно пам'ятку ідентифіковано й атрибутовано як

1887 року прибитою до звороту Царських врат іконостаса XVI ст. [14, s. 124; 19, s. 476].

⁷ «Різдво Богородиці». 1660. (?), д., темп., срібл., 44 x 35 x 2 см (НМЛ ДФ-1658); «Благовіщення». 1660. (?), д., темп., срібл., 44 x 35 x 2 см (Кв-33722/1, I-1074); «Різдво Христове». 1660. (?), д., темп., срібл., 44 x 35 x 2 см (НМЛ ДФ-1663); «Стрітєння Господнє». 1660. (?), д., темп., срібл., 44 x 35 x 2 см (Кв-33722/2, I-1075); «Хрещення Господнє». 1660. (?), д., темп., срібл., 44 x 35 x 2 см (Кв-33722/3, I-1076); «В'їзд Христа в Єрусалим». 1660. (?), д., темп., срібл., 44 x 35 x 2 см (Кв-33722/4, I-1077); «Преображення Господнє». 1660. (?), д., темп., срібл., 44 x 35 x 2 см (НМЛ ДФ-1657); «Зісшестя в ад». 1660. (?), д., темп., срібл., 44 x 35 x 2 см (Кв-33722/5, I-1078); «Увірування Томи». 1660. (?), д., темп., срібл., 44 x 35 x 2 см (Кв-33722/6, I-1079); «Зіслання Святого Духа». 1660. (?), д., темп., срібл., 44 x 35 x 2 см (Кв-33722/7, I-1080); «Покров Пресвятої Богородиці». 1660. (?), д., темп., срібл., 44 x 35 x 2 см (Кв-33722/9, I-1082).

Іл. 10. Ікона «Архангел Михаїл з діяннями». З церкви Архангела Михаїла в Peregrimci. XVIII ст. НМЛ. Фото Сергія Молящого

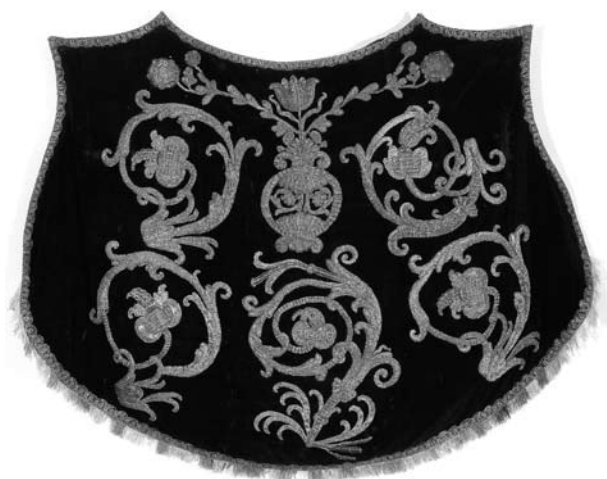
ікону, що походить із церкви Архангела Михаїла в Peregrimci (НМЛ: Кв-33674, I-1026)⁸.

За стильовими характеристиками, манерою письма й іконографічними особливостями ця ікона, ймовірно, єдина з іконостаса 1660 року, якої не створив майстер Іван Гировський і яку, вочевидь, доулучили до іконостаса пізніше — у XVIII ст. Згідно з припущеннями дослідників, функцію храмової ікони до часу її появи могла виконувати парна ікона «Архангел Михаїл і св. Миколай» із попереднього іконостаса (MZJ-SZR-948) [7, s. 25, 39, ill. 19; 14, s. 124].

Помилково до пам'яток церкви Архангела Михаїла в Peregrimci зараховано «Успіння Пресвятої Богородиці» 1675 року (НМЛ: Кв-33722/8, I-1081). Ікону, походження якої в каталогах Ставропігійського інституту не зазначено, під час відкриття Археологічно-бібліографічної виставки подарував до колекції майбутнього Музею Ставропігії Теофіл Копистинський [13, s. 71]⁹. Цієї ікони також немає в реєстрі, який 1929 року склав і надіслав до Інституту з метою повернення чи обміну експо-

⁸ Опис каталога виставки 1888 р.: «Św. Michał otoczony 10 obrazkami ze scenami z życia jego, obraz na drzewie, z początku wieku XVIII. Wielkość 79 x 93 cm. Własność cerkwi w Perehrymce» [13, s. 64—65].

⁹ Опис каталога виставки 1888 р.: «Wniebowzięcie. Wielkość 24 x 28 cm. Na odwrotnej stronie napis: AXOE (t. j. 1675). Wręczył na wystawę malarz Kopystyński» [13, s. 71].

Іл. 11. Фелон. З церкви Архангела Михаїла в Перегримці. Поч. XVII ст. ІМС. Фото Даріуша Шувальського (Dariusz Szuwalski)

натів, переданих на виставку, о. Мар'ян Мишковський — тодішній парох церкви Архангела Михаїла в Перегримці [15].

Аналіз колекції МСІ й зіставлення даних із каталогів дозволили уточнити і переглянути атрибуцію низки творів НМЛ. Зокрема, чотиридільну ікону невеликих розмірів «Богородиця, св. Миколай, св. Юрій Змієборець і св. мучениця Параскева» XIX ст. (НМЛ: Кв-33762, І-1122) помилково вписано як таку, що походить із церкви у с. Гайворонка (Тернопільський р-н, Тернопільська обл.). Натомість у жодному з відомих реєстрів не зафіксовано ще п'яти ікон¹⁰ XVII—XVIII ст., які від 1908 року вважають іконами з церкви у Перегримці.

Доля ще 16 ікон, показаних на виставці, залишається нез'ясованою. З каталогу виставки відомо, що це пам'ятки XVII—XVIII ст. різних іконописних шкіл: української та кілька зразків російської.

Тим часом вдалось ідентифікувати окремі пам'ятки у фондах інших музеїв. Зокрема, центральний образ ряду моління з пристоячими Богородицею, св. Іваном і ангелами кінця XVI ст. нині у збірці МЗЛ (MZJ-SZR-910), а фелон поч. XVII ст. —

¹⁰ «Благовіщення». XVII—XVIII ст., д., темп., золоч., 44 x 35 x 2 см (Кв-33718, І-1070); «Різдво Христове». XVII—XVIII ст., д., темп., золоч., 44 x 35 x 2 см (Кв-33719, І-1071); «Благовіщення». XVII ст., д., темп., срібл., 32 x 25 x 3,5 см (Кв-33720, І-1072); «В'їзд Христа в Єрусалим». XVII ст., д., темп., срібл., 32 x 25 x 3,5 см (Кв-33721, І-1073); «Святі апостоли Петро і Павло». XVIII ст., п., ол. (?), 125 x 71 см (Кв-33777, І-1137).

в ІМС (S-5321) [18] (іл. 11)¹¹. Останній заслуговує на окрему увагу як винятковий зразок літургійного шитва, виготовлений із чорного оксамиту й оздоблений майстерним гаптом золотими нитками у вигляді стилізованого рослинного орнаменту [13, s. 7; 16, с. 43]. За припущеннями Ісидора Шараневича й о. Антонія Петрушевича, фелон могла подарувати до церкви в Перегримці Марина Мнішек, але документального підтвердження такого факту не виявлено. Натомість др. Станіслав Томкович, консерватор із Кракова, висунув гіпотезу, що фелон виготовили на теренах Польщі [17; 19, s. 475]. У публікації про Археологічно-бібліографічну виставку цей фелон високо оцінив М. Соколовський, назвавши його винятковим і найрозкішнішим серед експонованих церковних тканин [10, s. 640; 17].

Висновки. Історичні джерела про Перегримку та про тамтешню церкву Архангела Михаїла засвідчують насичене минуле цього села. Традиційно церква відігравала важливу роль у збереженні української культурної спадщини та духовності. Завдяки релігійній активності громади в церкві сформувався цінний комплекс сакрального мистецтва, який упродовж століть акумулював риси малярських традицій різних епох. Над оздобленням храму працювали місцеві майстри, чия спадщину подекуди збережено і в інших храмах регіону.

Ключовою подією, що причинилася до значного розосередження та водночас відкриття пам'яток із перегримської церкви, стала Археологічно-бібліографічна виставка Ставропігійського інституту у Львові 1888—1889 років. Завдяки тій виставці нині комплекс ікон різних часів із церкви Архангела Михаїла у Перегримці зберігається і в самому храмі, й у музейних збірках України та Польщі.

Проведені аналіз, систематизація і порівняння джерел дозволили згрупувати й каталогізувати пам'ятки, які належать двом майстрам: анонімному іконописцеві кінця XVI ст. й Іванові Гировському, автору іконостаса 1660 року. Особливо важливим є опрацювання збірки НМЛ, що дало змогу по-новому атрибутувати низку творів. Зокрема, встановлено походження трьох ікон кінця XVI ст. з першого іконостаса, одинадцяти ікон

¹¹ Авторка висловлює подяку Історичному музею в Сяноку за надані матеріали стосовно фелона, який належить до постійної експозиції музею.

із іконостаса 1660 року (роботи Івана Гировського), а також ікони «Архангел Михаїл з діяннями» XVIII ст., яка раніше фігурувала як твір невідомого походження.

Отже, проведені дослідження дали змогу впровадити до наукового обігу нові факти і мистецькі твори, а також доповнити каталоги музейних збірок, що є важливим кроком у вивченні та систематизації української культурної спадщини.

Список скорочень

НМЛ — Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького

МСІ — Музей Ставропігійського інституту у Львові

МЗЛ — Музей-замок у Ланцуті

ІМС — Історичний музей у Сяноку

1. *Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu*. T. V: Małopolska — województwo krakowskie. Cz. III. Red. F. Sikora. Wrocław; Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1990. S. 949.
2. *Шематизм Греко-Католицького Духовенства Апостольської Адміністрації Лемковщини*. Львів: Накладом Апостольської Адміністрації Лемковщини, 1936. Вид. II. Стемфорд; Коннектикат, 1970. С. 68.
3. Kullmann Katarzyna Maria. *Pielgrzymka — miejscowość moich przodków* (Warszawa, 2018). URL: http://www.pro-tempus.pl/pt_files/portfolio/dodatki/felieton/strona.html.
4. Gieźma J. *Cerkwie i ikony Łemkowszczyzny*. Rzeszów: Libra, 2016. 656 s.
5. Відозва інституту з закликом взяти участь у підготовці бібліографічно-археологічної виставки 1888 р. *ЦДІА України у Львові (Центральний державний історичний архів України, м. Львів)*. Ф. 129 (Ставропігійський інститут у Львові). Оп. 2. Спр. 743. Арк. 1—12.
6. Gieźma J. Ikony XVI i XVII wieku w zbiorach Muzeum-Zamku w Łańcut. *Zachodnioukraińska sztuka cerkiewna*. Red. Jarosław Gieźma. *Dziela — Twórcy — Ośrodki — Techniki. Materiały z Międzynarodowej konferencji naukowej (Łańcut 10—11 maja 2003)*. Łańcut, 2003. S. 17—52.
7. Gieźma J. Ikony XV—XVI wieku w zbiorach Muzeum-Zamku w Łańcut. *Zachodnioukraińska sztuka cerkiewna*. Red. Jarosław Gieźma. Cz. 2. *Materiały z Międzynarodowej konferencji naukowej (Łańcut — Kotań 17—18 kwietnia 2004)*. Łańcut, 2004. S. 17—56.
8. Gieźma J. *O sztuce sakralnej Przemyskiej eparchii. Słowem i obrazem*. Łańcut, 2006. 167 s.
9. Александрович В. Образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво. *Історія української культури*:

у 5 т. Т. 2: *Українська культура XIII — першої половини XVII століть*. Київ: Наукова думка, 2001. С. 654—701.

10. Sokołowski M. *Sztuka cerkiewna na Rusi i na Bukowinie (Wystawa Stauropeigialna we Lwowie z r. 1888/9)*. *Kwartalnik historyczny*. T. III. Lwów: Towarzystwo Historyczne, 1889. S. 619—657.
11. Unter Deinen Schutz... Ikonen vom 15. bis 18. Jahrhundert aus den polnischen Karpaten: der Katalog. Hrsg. M. Marcinowska. Nowy Sącz, 2006.
12. *Описъ Музея Ставропігійскаго Института во Львовѣ*. По порученію Совѣта составилъ И.С.Свѣнцикій. Львовъ: Типографія Ставропігійскаго Института, 1908. 248 с.
13. Szaraniewicz I. Katalog archeologiczno-bibliograficznej wystawy Instytutu Stauropeigialskiego we Lwowie, otwartej dnia 10. października r. 1888, a mającej się zamknąć dnia 12. stycznia r. 1889. n. st. Lwów: Instytut Stauropeigialski, 1888. 117 s.
14. Gieźma J. Malowidła ścienne jako element wystroju drewnianych cerkwi w XVII wieku. *Sztuka cerkiewna w diecezji Przemyskiej. Materiały z Międzynarodowej konferencji naukowej 25—26 marca 1995 roku*. Łańcut: Muzeum-Zamek w Łańcut, 1999. S. 89—150.
15. Листування з установами і приватними особами про придбання музейних експонатів. *ЦДІА України у Львові*. Ф. 129. Оп. 2. Спр. 751. Арк. 12.
16. Шараневич И. *Отчетъ изъ Археологическо-библиографической выставки въ Ставропігійскомъ институтѣ открытой 28 сент. (10 окт.) 1888 г., закрытой 16 (28) февр. 1889 г. и описъ фотографически снятыхъ предметовъ изъ той же выставки*. Львовъ: Ставропігійський Ин-тъ, 1889. 99 с.: LX табл.
17. Археологическо-библиографическая выставка Ставропігійскаго Института. *Червона Русь*. Львовъ, 1888. 15 (27) декабря. № 145. С. 1.
18. Winnicka K. *Przewodnik po ekspozycji sztuki cerkiewnej w Muzeum Historycznym w Sanoku*. Sanok, 2007. 79 s.
19. Sarna Wi. *Opis powiatu Jasielskiego*. Jasło, 1908. 760 s.

REFERENCES

- (1990). *Historical and geographical dictionary of Polish lands in the Middle Ages. Lesser Poland — Krakow Voivodeship* (Vol. 5, part III, p. 949). Krakow: Zakład Narodowy im. Ossolickich [in Polish].
- (1936/1970). *Apostolic Administration of Lemkivshchyna. Schematism of the Greek-Catholic clergy* (P. 68). Lviv; Stamford [in Ukrainian].
- Kullmann, K.M. (n. d.). *Pielgrzymka — The town of my ancestors*. Retrieved from: http://www.pro-tempus.pl/pt_files/portfolio/dodatki/felieton/strona.html [in Polish].
- Gieźma, J. (2016). *Churches and icons of Lemkivshchyna*. Rzeszow [in Polish].

- Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv*. Appeal of the Institute calling for participation in the preparation of a bibliographic and archaeological exhibition. Fund 129. Inventory 2. File 743. Folios 1—12. Lviv [in Ukrainian].
- Giemza, J. (Ed.). (2003). Icons of the 16th and 17th centuries in the collections of the Museum-Castle in Lancut. *Western Ukrainian church art: Materials from the international scientific conference (Lancut, May 10—11, 2003)* (Рр. 17—52). Lancut [in Polish].
- Giemza, J. (Ed.). (2004). Icons of the 15th—16th centuries in the collections of the Museum-Castle in Lancut. *Western Ukrainian church art. Materials from the international scientific conference (Lancut — Kotan, April 17—18, 2004)* (Part 2, pp. 17—56). Lancut [in Polish].
- Giemza, J. (2006). *On the sacred art of the Przemyśl Eparchy: In word and image*. Lancut [in Polish].
- Aleksandrovych, V. (2001). Visual and decorative-applied arts. *History of Ukrainian culture* (Vol. 2, pp. 654—701). Kyiv [in Ukrainian].
- Sokolowski, M. (1889). Church art in Rus and Bukovina (Stauropigion exhibition in Lviv 1888/9). *Historical Quarterly* (Рр. 619—657) [in Polish].
- Marcinowska, M. (Ed.). (2005). *Under your protection... Icons from the 15th to 18th centuries from the Polish Carpathians: Catalogue*. Krakow.
- Svietsytskyi, I.S. (1908). *Opis Muzeia Stavropihiiskoho Instytutu vo Lvovi* (Description of the Museum of the Stauropigion Institute in Lviv). Lviv: Typohrafiia Stavropihiiskoho Instytutu [in Ukrainian].
- Szaraniewicz, I. (1888). *Catalogue of the archaeological and bibliographic exhibition of the Stauropigion Institute in Lviv (opened October 10, 1888, closed January 12, 1889)*. Lviv: Stauropigion Institute [in Ukrainian].
- Giemza, J. (1999). Wall paintings as an element of the interior design of wooden churches in the 17th century. *Church art in the Diocese of Przemyśl: Materials from the international scientific conference, March 25—26, 1995* (Рр. 89—150). Lancut: Museum-Castle in Lancut [in Polish].
- Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv*. Correspondence with institutions and private individuals regarding the acquisition of museum exhibits. Fund 129. Inventory 2. File 751. Folio 12. Lviv [in Ukrainian].
- Sharanevych, I. (1889). *Report from the archaeological and bibliographic exhibition at the Stauropigion Institute (September 28/October 10, 1888 — February 16/28, 1889) and inventory of photographed exhibits*. Lviv: Stauropigion Institute [in Ukrainian].
- (1888, December 15/27). Stauropigion Institute. Archaeological and bibliographic exhibition of the Stauropigion Institute. *Chervona Rus*, 145, 1 [in Ukrainian].
- Winnicka, K. (2007). *A Guide to the Exhibition of Church Art at the Historical Museum in Sanok*. Sanok [in Polish].
- Sarna, W. (1908). *Description of Jasio County* (Р. 474). Jaslo [in Polish].